

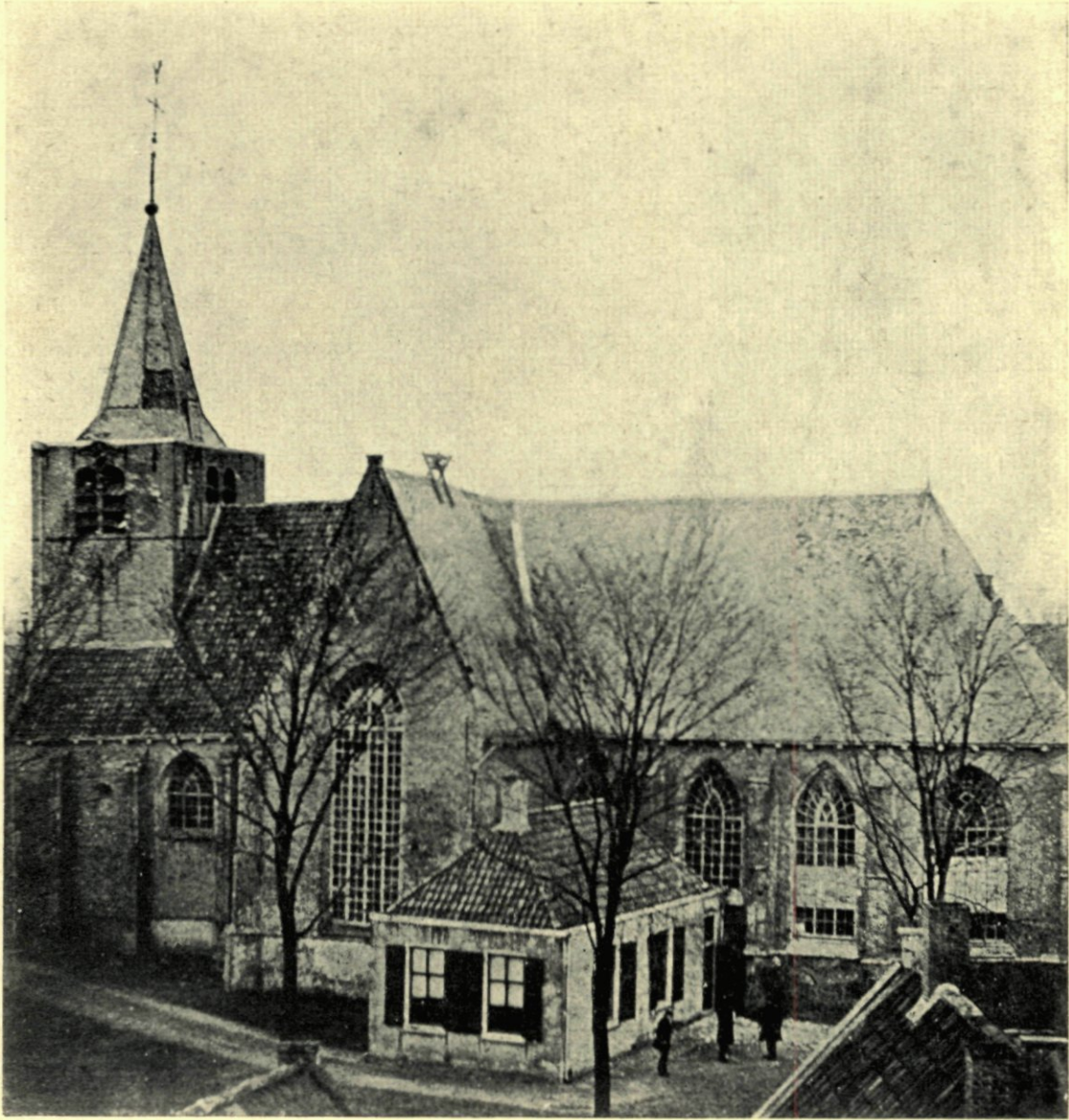
DE OUDE KERK VAN CHARLOIS DOOR DR. E. WIERSUM

TOT den bouw van de kerk te Charlois werd last gegeven bij de herdijking van die landstreek na 1460. Zij werd gewijd aan St. Clemens, vermoedelijk kort vóór 1467¹⁾.

Anderhalve eeuw later, in het begin van de zeventiende eeuw, was het kerkgebouw blijkbaar zeer vervallen, zoodat een groote reparatie noodzakelijk was. Het leiendak werd grootendeels vernieuwd en een aantal glazen gemaakt. En ook aan het interieur moest heel wat gedaan worden. Vóór men echter met het verven en witten begon, werd voor „de tafelen” in de kerk een kleed gehangen, „omdat se doort witte nyet bevlect en zouden werden”²⁾. Door deze uitgaven was de kerkekas geheel uitgeput, ja nog erger, men was reeds „een merckelijcke somme van penninghen ten afteren”. En de hoog noodige verdere reparatie kon niet plaats vinden, daar de inwoners van Katendrecht, die kerkelijk onder Charlois behoorden, niet in de kosten wilden bijdragen, vóór hun aandeel in het benoemen van de kerkmeesters geregeld was. Vandaar dat het Charloissche bestuur zich wendde tot de Rekenmeesteren in Den Haag met verzoek om uitspraak in deze kwestie te doen. Ik laat hier het daarover genomen besluit van Schepenen in zijn geheel volgen:

„Alsoo in voorgaende jaeren”, zoo luidt het, „zeeckere reparatie aen de kerck alhier gedaen zijnde, waerdoor dvoorseyde kercke een merckelijcke somme van penninghen ten

1) Kerkelijke rechtspraak in het bisdom Utrecht door Joosting en Muller II blz. 260 (Oude Vaderl. Rechtsbronnen). Dat Van der Aa in zijn Aardrijkskundig Woordenboek de kerkwijding in 1512 plaatst, is waarschijnlijk te wijten aan de mededeeling van Van Spaan in zijn Beschrijvinge der stad Rotterdam 1698 blz. 222. Vergelijkt men echter deze passage met de kroniek van Rotshouck (Bronnen II blz. 519), die door Van Spaan is nageschreven, dan blijkt, dat hij de woorden: „om aldaar de kerk in te wijen”. uit zijn duim heeft gezogen. Ook de mededeeling in de Voorloopige lijst der Ned. monumenten van geschiedenis en kunst Deel III (1915) blz. 311, dat de kerk in 1512 gesticht en in 1775 vernieuwd zou zijn, is stellig onjuist. 2) Kerkerekening in den Inventaris van het archief der gemeente Charlois nr. 41. Zie voor de dateering fol. V verso „den IIIen July 1611”.

14. DE OUDE KERK VAN CHARLOIS, AFGEBOKEN IN 1867

afteren is ende de hoochnoodighe vordere reoperatie die daer-
aen gedaen moet werden, alsnoch sursceert, overmits dat die
van Catendrecht gelegen in den dorpe van Charlois susti-
neren, dat de questie nopende 't stellen van de kerckmeeste-
ren van Charlois voorseyd eerst behoirt affgedaen te werden
voor ende alear dat sij aent voorseyde tachterheijt ende vor-
der reparatie behoiren oft gehouden zijn te draghen. Soo ist
dat wij ondergeschrevene schepenen van denzelven, over-
merckende dat t voorseyde tachterheijt betaelt moet wesen,
ende dat d voorseyde reparatie nyet langer uuytgesteld en
mach werden, hebben gecommitteert ende committeren
mits desen, Adriaen Euwoutsz schout deser parochye dat hij
hem metten aldereersten (hem doenelijck sijnde) sal trans-
portereren ende vervougen aen de edele heeren van de reke-
ninghe in den Haghe ende aen haer edele instantelijck ver-
soucken dat haer edele gelieve verclaeringhe ende uuytspraec-
ke over de voorseyde gemoveerde questie te doen, mitsga-
ders oock doer haere edele autoriteyt gelieve soodanige
ordere te stellen, dat die van Catendrecht aent voorseyde
tachterheijt ende de voornoemde reparatie naer rate helpen
dragen ende aengaende de costen die hij in desen sal doen,
sullen gedraghen werden naer behoiren. Actum ten huysse
van den voorseyden schout opten XXVIIen Januarij anno
XVIc. vijfthyen Es t oirconden geteyckent mij
present als secretaris van Charlois, Dirck Wittenz.

Bastiaen Pieters. Lau Crijnens" 1).

Hoe deze kwestie verder is afgeloopen, blijkt niet. In 1656
werden in de kerk eenige gekleurde ramen geplaatst, terwijl
in 1660 blijkens den fundatiesteen de toren bijgebouwd
werd 2). Het opschrift van dezen steen, geplaatst boven den
buitendeur in den toren, luidt:

Doe men 1660 heeft
geschreven en geseyt,
Heeft François van Diest
den eersten steen geleyt.

1) Inventaris van het archief der gemeente Charlois, nr. 41. 2) Vol-
gens De Regt „De Zwijndrechtsche Waard” blz. 218 had men in
1591—1592 de kerk, die aanvankelijk met een kleinen toren prijkte,

Daaronder bevindt zich nog een steen met het opschrift Anno 1660, terwijl er boven gebeeldhouwde wapens voorkomen van de schepenen, die in het vorig jaar het bouwbesluit namen met die van den schout en den secretaris. Hunne namen zijn:

Schout: Edmond van Diest.

Schepenen:

Leendert Ariens Pors.

Leendert Gijsbertsz. Schilperoort.

Dirck Crijnen Huyser.

Eeuwout Aertsz. Verschoor.

Pieter Ariensz. Coninck.

Cornelis Woutersz. Verduyn.

Staes Dircxz. van Jaersvelt.

Secretaris: Dirck Cornelisz van der Spuij.

Boven deze wapens is nog het wapen van Holland aangebracht. Het interieur van de kerk werd in 1708 verfraaid met de in hout gebeeldhouwde wapens van de kerkmeesters Willem Reynets de Roos en Jan Aryens Groenenboom¹⁾, van den president-schepen Willem Bastiaens Eenhoorn en van den substituut-schout en -secretaris Pieter Westduel en in 1741 met die van de schepenen Ary Pieters Oosthoek en Gerrit Huygen Eenhoorn, van de kerkmeesters Jacob Huygen den Hertog en Pouwels Bastiaens Eenhoorn, van den gerechtsbode Hoorweg en den timmerman Cornelis de Man.

Hoe de kerk er in het laatst van de achttiende eeuw uitzag, vertelt ons het best de Stad- en Dorp-beschrijver van 1793, die er het volgende van zegt:

„In de eerste plaats komt hier in aanmerking de Gereformeerde kerk: deze is een zeer schoon gebouw, van binnen zo ongemeen fraai, dat er daaromtrent geene gevonden wordt die dezelve in schoonheid overtreft. De tijd der stichting is onbekend; dit weet men dat er in 1660 een nieuwen toren en een kruispand aangebouwd zijn; het gezegde jaartal vindt

van een nieuwen hoogen toren voorzien. Het is echter moeilijk aan te nemen, dat deze toren in 1660 reeds weer werd afgebroken. 1) Komt voor in Inv. Charlois nr. 46 fol. 486. Zijn vrouw Willempje van Luyk stierf als weduwe in Oct. 1739. In Inv. Charlois nr. 2 wordt abusievelijk als toe-ziend kerkmeester genoemd Jan Aryens Tack.

men in een steen vóór den ingang geplaatst: door gezegde aanbouw mag dit gebouw nu een kruiskerk genoemd worden; het pronkt ook met twee torens: in de voorste, die wel de zwaarste en breedste is, en aan alle de vier zijden een uurwijzerplaat heeft, hangen twee klokken; in den achtersten hangt slechts één, welke klokken met elkander een aange-naam gelui kunnen maaken — in de kerk komende wordt men getroffen door de uitneemende schoonheid en pracht die daarin plaats heeft: verscheidene glazen zijn zeer kunstig beschilderd; men leest op eenigen derzelven het jaartal van 1656 — ter zijde van het kerkruim ziet men een vrij groot orgel, dat voor zes jaaren door den toenmaligen heer van Charlois, naamlijk de heer Dirk de Man, aan de kerk vereerd geworden is; zijnde deeze edelmoedige begiftiger kort daarna overleden; dit orgel is in alle deelen ongemeen keurelijk bewerkt, zijnde aan wederzijden besneden met allerlei muzikinstrumenten, ornamenten en festonnen; van boven pronkt het met een schild, waarop drie ossekoppen staan, zijnde het wapen van bovengemelden begiftiger. Voords is aan hetzelfde geen goud gespaard, zijnde op de allerbevalligste en schitterendste wijze alomme verguld, en ook keurelijk beschilderd.

Tegenover dit orgel, aan de andere zijde van het kerkruim, ziet men, boven den ingang, een schoon uurwerk; aan beide zijden van hetzelfde is een overheerlijk fraai gebeeldhouwd kindjen, zij(n)de voords de overige omvang kunstig met lofwerk verguld en beschilderd; onder dit uurwerk, even boven de deur, ziet men het dorpswapen, en ter zijde de deur, aan een feston, de wapens van schout, schepenen en kerkmeesteren, den bode en den mr. timmerman, ten dien tijde, zijnde alles even keurelijk behandeld. De predikstoel is van bruin gekleurd ekenhout, komende zeer wél overeen met de net- en keurigheid van al het voorgaande: vóór het doophuis staan mede vier fraaje wapens uitgehouwen.

Tegenover den predikstoel staat de bank voor dijkgraaf en heemraaden, ook versierd met de uitgehouwene wapens dier heeren ten dien tijde, maakende eene zeer prachtige vertooning, doordien zij op eenen gouden grond staan en er een goed daglicht op valt. De bank van schout en schepenen

is mede van bruin hout en voords weinig minder fraai dan die van dijkgraaf en heemraaden voornoemd. Het gerecht van Katendrecht, of het Tolhuis, heeft in deeze kerk mede eene afzonderlijke zitplaats: voords is er nog een zeer net, wit eikenhouten gestoelte.

Het ruim pronkt verder nog met twee wapenborden; op 't eene leest men in goudene letteren: „Hier ligt begraven de heer Cornelis Westduel, in zijn Eds. leven ambagtsheer van Charlois; overleden in den ouderdom van 33 jaaren, 6 maanden en 18 dagen, zijnde de laatste van dien naam uit zijn geslagt:” Bovenaan leest men het jaartal MDCCXXXI, en onderaan: Obiit 23 Augustus. Onder het andere wapenbord leest men: „Hier ligt begraven vrouwe Willemina den Hertig, in haar Eds. leven ambagtsvrouwe van Charlois, overleden in den ouderdom van 72 jaaren, 1 maand en 24 dagen, zijnde de laatste van dien naam uit haar geslagt”. Bovenaan staat het jaartal MDCCLXXXII; en onderaan: Obiit 21 September.

Nog hangen aan de wanden twee met goudene letteren keurelijk beschilderde borden; het ééne met de tien geboden des Heeren, en het andere met alle de naamen der predikanten welken sedert den tijd der reformatie, te Charlois gestaan hebben; er hangt nog een ander bord, beschreven met de ordonnantie op het begraven der lijken.

De consistoriekamer is aan en bezijden de kerk; door den ingang of poort, die met twee lantaarns pronkt, gaat men langs een bestraten weg over het kerkhof in de kerk; dit kerkhof is beplant met schoone ijpenboomen.

In den jaare 1773 is deeze kerk zeer veel verbeterd — het gebeurt niet zelden dat alhier de lijken van aanzienlijke Rotterdammers begraven worden”.

En nu komt het wonderlijke van het geval. Nauwelijks een halve eeuw later wordt al deze heerlijkheid zoo weinig meer op prijs gesteld dat, als de kerk te klein wordt voor het zich uitbreidende dorp, er blijkbaar niemand aan denkt om dit oude gebouw met piëteit in stand te houden, doch men de vergrooting zoo uitvoert, dat het geheel en al moet worden afgebroken.

Het verloop van de zaak, zooals ik het met eenige moeite

uit het archief van de gemeente Charlois heb kunnen opdiepen, is het volgende:

Einde 1864 of begin 1865 vragen kerkvoogden en notabelen der Hervormde gemeente te Charlois en Katendrecht provinciale subsidie aan tot vergrooting van de kerk, met inzending van bestek en bijlagen. De Commissaris des Konings vraagt 22 Febr. 1865 B. en W. van Charlois om advies met mededeeling van enkele bedenkingen van den hoofd-ingenieur van den Waterstaat. B. en W. antwoorden 7 Maart, dat kerkvoogden en notabelen aan genoemde bedenkingen geheel te gemoet zullen komen en adviseeren den Commissaris, „om dezen reeds zoo lang gewenschten kerkbouw en de aanvraag om subsidie wel te willen ondersteunen en bevorderen, daar wij ten volle overtuigd zijn dat daartoe met het oog op den slechten toestand, waarin het oude kerkgebouw verkeert, dringende noodzakelijkheid bestaat en de krachten der ingezetenen, zonder ruime bijdrage van wege de provincie, het rijk en de synode, dit gewichtig werk niet zouden kunnen tot stand brengen”.

De bouwkundige J. Visser zal het werk uitvoeren.

Het bestek wordt bij schrijven van den Commissaris van 23 Maart goedgekeurd en in het verslag van Gedeputeerde Staten van 1865 komt op blz. 123 voor het bouwen of herstellen van kerken en pastorieën de volgende post voor:

Charlois en Katendrecht Subsidie voor $\frac{1}{5}$ tot een maximum van f 9000,—.

De bouw zal dus in dat jaar begonnen en waarschijnlijk met allen spoed voortgezet zijn. Het nieuwe kerkgebouw schijnt opgetrokken te zijn om het oude heen, zoodat in dit laatste nog eenige jaren dienst gedaan kon worden. Den 21sten Februari 1867 echter berichtten de kerkvoogden aan den burgemeester, dat op den 3den of den 10den Maart de laatste godsdienstoefening in het kerkgebouw zou worden gehouden en dat daarna door den aannemer met de amotie daarvan zou worden begonnen. De burgemeester deed daarvan aanstonds mededeeling aan den voorzitter der Commissie van de Koninklijke Academie van Wetenschappen voor de overblijfselen der oude vaderlandsche kunst te Leiden, in

aansluiting bij zijn vorigen brief van 13 Januari 1867 aan denzelfde, waarin hij dezen gemeld had:

1°. dat de „autorisatie tot slooping der kerk” den vorigen dag bij kerkvoogden was ingekomen.

2°. dat de aanneming van de slooping nog door Gedepu- teerde Staten moest worden goedgekeurd.

3°. dat vóór het afbreken der oude kerk een noodkerk zou worden gebouwd, die zeker niet voor het laatst der maand Februari gereed zou zijn.

4°. dat alleen de kerk en niet de toren zou worden afge- broken ¹⁾.

Bedoelde Commissie had namelijk 11 Januari 1867 reeds den burgemeester een rappel gestuurd, bezorgd als zij was om toch vooral zoo vroeg mogelijk ingelicht te worden, „op- dat zij intijds gelegenheid erlange tot een onderzoek òf en zoo ja *wat* en *hoe* er van harentwege moet gehandeld worden, om aan hare roeping in het belang van de *geschiedenis* der oude vaderlandsche kunst te beantwoorden”.

De laatste dienst in het oude kerkgebouw werd gehouden op Zondag 3 Maart 1867 en toen werd met de afbraak een aanvang gemaakt. Dit meldde de burgemeester den volgen- den dag nog aan den voorzitter der Commissie.

Wat heeft nu deze zoo actieve Commissie gedaan? Hoe heeft zij op de mededeeling van den burgemeester gereaa- geerd?

Reeds enkele dagen later, 7 Maart, antwoordde de voor- zitter, de heer C. Leemans, dat hij zich voorstelde om zich den volgenden dag (Vrijdag den 8sten Maart) „tot een per- soonlijk onderzoek naar Charlois te begeven en dáár met den buitengewonen opzichter van den Waterstaat, (hem) tot dat doel door den heer ingenieur Caland aangewezen, in nader overleg te treden”. — Het bezoek vond op den bepaalden dag plaats en de heer Leemans werd door dorps- en kerk- bestuur vriendelijk ontvangen en hem zijn onderzoek in alle opzichten gemakkelijk gemaakt. De Commissie had evenwel een „verlangen”, dat zij kerkvoogden 13 Maart schriftelijk kenbaar maakte, terwijl zij tevens den burgemeester verzocht

1) D.w.z. de groote toren; de kleinere toren op het kruis was reeds in 1833 weggebroken. De Regt. blz. 218.

om haar wensch te willen ondersteunen. Waarin bestond dat verlangen van de Commissie?

In haar verslag over het jaar 1866—67 deelt zij mede, wat zij, nadat haar door een aankondiging in de nieuwsbladen het sloopingsbesluit van het kerkbestuur bekend was geworden, gedaan heeft om te redden wat er te redden viel en besluit dan haar rapport met deze woorden: „Volgens van elders verkregen opgaven zouden in of ongeveer 1841 nog in enkele vensters glazen met zeer kunstig ingebrand schilderwerk aanwezig geweest zijn. Thans waren al de vensters weggenomen, maar Kerkmeesters gaven de verzekering, dat van het bedoelde schilderwerk niets meer aanwezig was, toen de slooping eenen aanvang nam en dat volgens ingewonnen inlichtingen ook niemand zich het vroeger bestaan van zulke glazen herinnerde.

De zorg voor het vervaardigen van bouwkunstige teekeningen werd aan den buitengewonen opzigter J. H. Verzijl opgedragen¹⁾.

Blijkbaar had de Commissie er dus op aangedrongen om een onderzoek in te stellen naar de verdwenen gebrandschilderde glazen, terwijl zij tevens voor haar archief het maken van bouwkundige teekeningen had doorgezet²⁾.

Wat is er nu van al dat moois nog in de kerk aanwezig? De lijst van monumenten, uitgegeven in 1915, noemt alleen het orgel, de beide rouwborden en het uurwerk; verder de beide klokken in den toren en aan den buitentorenmuur boven den ingang den memoriesteen van 1660 en een steen met wapens.

Wij missen dus dadelijk het dorpswapen en de in hout beeldhouwde wapens van schout, schepenen en kerkmeesters, den bode en den timmerman, boven en naast de deur, de vier fraaie wapens van 1708 vóór het doophuis en de wapens van dijkgraaf en hoogheemraden tegenover den predikstoel. Bij het bezoek, dat ik in 1909 aan de kerk bracht, waren deze alle grootendeels nog aanwezig; ze deden echter niet meer

1) Opgenomen in het Jaarboek der Kon. Akademie van Wetenschappen voor 1867 blz. CXXXII. 2) Het geheele archief van de in 1871 officieel opgeheven Commissie is in 1876 door het Bestuur der Akademie overgedragen aan het Rijks College van Adviseurs voor de monumenten van geschiedenis en kunst. Vriendelijke mededeeling van den Algemeen secretaris der Akademie Prof. dr. L. Bolk.

dienst als wanddecoratie, doch lagen bij andere zaken opgeborgen in den toren en nadat ik op het behoud van deze waardevolle dingen had aangedrongen, zijn zij weldra door het kerkbestuur aan het Rotterdamsche museum van oudheden afgedragen.

In het verslag over 1909 van die instelling leest men het volgende:

Door de Gemeente werden aangekocht: de gepolychromeerde, gebeeldhouwde houten wapens en ander snijwerk, dat van 1741 tot 1863 ¹⁾ het inwendige van de Hervormde kerk te Charlois versierde; die zaken zijn tijdelijk in den van 1660 dateerenden kerktoren opgeborgen toen in 1863 ¹⁾ een nieuw kerkgebouw rondom het oude bestaande werd opgetrokken en daarna het oude gebouw kwam te vervallen. Deze wapens zijn nu, voor zoover gelegenheid tot plaatsing in het Museum bestond, gerestaureerd en in zaal V opgehangen; het overige is in depôt gebracht, ten deele, omdat de wapens op houten stijlen zijn bevestigd, wier hoogte zoo aanmerkelijk is, dat opstelling in de museumlokalen onmogelijk bleek te zijn.

Met geen enkel woord wordt in de hiervoor afgedrukte beschrijving van de Charloissche kerk gerept van de grafzerken, die toch in elke kerk in grooten getale plegen voor te komen. Het schijnt dus, dat deze vloerbedekking in Charlois niet de aandacht heeft getrokken en de zerken, zelfs die van de aanzienlijke Rotterdammers die hier volgens den Stad- en Dorpbeschrijver niet zelden begraven werden, weinig opmerkelijks gehad hebben. Of het aantal van de hier begraven aanzienlijke Rotterdammers nu wel heel groot geweest zal zijn betwijfel ik trouwens. Bij het naslaan van het Charloissche register der belasting op het begraven ²⁾ over een twintigtal jaren 1773—1793 zijn slechts twee lijken uit Rotterdam aangevoerd, waarvoor de hoogste belasting à f 30 betaald werd en wel dat van „Mejufvrouw Aletta Verschoor, huisvrouw van den Heer Jean de Fremantiou” op 14 Oct. 1791

1) Moet zijn: 1865 of 1867. Van 10 Maart 1867—April 1868 was een noodkerk in gebruik. Het jaartal 1741 prijkt op een in hout gesneden cartouche; er zijn echter ook reeds wapens van 1708. 2) Inv. Charlois nr. 56.

en dat van Lena de Wit, vrouw van Pieter Kleyne, op 20 Juni 1782, terwijl op 11 Dec. 1781 het lijk van Daniël Meesters, notaris en procureur op de Kaasmarkt, van Rotterdam overgebracht en in de belasting van *f* 15 werd aangegeven ¹⁾).

Maar weinig of veel, het ligt voor de hand, dat de Rotterdammers, die de moeite en de kosten voor een begrafenis van hun afgestorven familieleden in de kerk te Charlois over hadden, ook wel uit ruime beurs voor een gebeeldhouwde zerk boven het graf gezorgd zullen hebben, terwijl tevens verondersteld mag worden, dat ook de meeste van hun minder aanzienlijke stadgenooten, die hier in een noot zijn opgenoemd, wel met een zerk met opschrift bedacht zullen zijn. En ook de Charloissche ingezetenen zelf zullen waarschijnlijk niet met dat algemeen heerschende gebruik gebroken hebben.

Wij mogen dus aannemen, dat de kerk te Charlois tal van zerken met opschriften heeft bezeten. De vraag is maar, daar zij thans alle verdwenen zijn, waar zijn zij gebleven? Zijn zij bij de verbouwing in 1867 opgeruimd of heeft men ze — en dit is wel waarschijnlijk — bij de noodig gebleken ophooging van de kerkvloer, eenvoudig laten liggen, waar ze lagen, een laag zand er over heen gestrooid en daarboven de nieuwe kerkvloer gelegd ²⁾?

1) De overige Rotterdammers, die in die jaren te Charlois begraven werden, zijn: „16 Oct. 1776 Catharina Elisabeth Zwanenbeek *f* 3. 17 Maart 1777 Catharina Heeremans (op het kerkhof) *f* 3. 11 Mei 1780 Anna Catharina Rommels, vrouw van Arnoldus van Mourik *f* 3. 30 Dec. 1780 Maria den Bult, vrouw van Ananias Meesters, zilversmid op de Kaasmarkt *f* 6. 15 Oct. 1781 Johanna Catharina Bisschop, weduwe Gerit Stoffers *f* 3. 6 Nov. 1781 Ananias Meesters, zilversmid op de Kaasmarkt *f* 6. 6 Maart 1782 Jan Rodenrijs uit de Houtlaan. *f* 6. 21 Maart 1782 Johanna Heermans *f* 3. 6 Juli 1782 Johanna Laurier, vrouw van Hendrik van Mourik, kok in de Boompjes *f* 3. 12 Febr. 1783 Abraham de Geer *f* 3. 18 Febr. 1783 Martina van der Kaay, weduwe Willem van den Broek *f* 3. 9 Oct. 1784 Hendrik van Mourik *f* 3. 7 Juni 1785 Dirk Anthony Bisschop *f* 6. 15 Mei 1786 Jan Jacob Modee (op het kerkhof) Pro Deo. 7 Sept. 1786 Maria Meesters, weduwe van Christiaan van Pekwijk *f* 3”. Omgekeerd werd wel eens een enkel lijk van Charlois naar Rotterdam vervoerd b.v. 19 Juni 1777 dat „van de heer Willem Jan Alexander de Loches, oud bijna 21 jaere, die casueel te Charlois overleed”. 2) Volgens mededeeling van H. W. Kleingeld, opzichter van de begraafplaats te Charlois, die het wist van zijn vader, is dit inderdaad het geval.

Wat hier ook van zij, met de zerken zijn natuurlijk ook de voor genealogische doeleinden zoo dienstige opschriften verdwenen, die juist in dit geval, daar de Charloissche doop-, trouw- en begraafregisters zoo laat beginnen, van veel belang zouden kunnen zijn. Het was dus heel begrijpelijk, dat de mededeeling van den heer A. van der Poest Clement te Poortugaal in De Nederlandsche Leeuw van Mei 1922 blz. 164 over zijne teekeningen van de wapens op de grafzerken in de Charloissche kerk, in Febr. 1867 even vóór de afbraak gemaakt, mij zeer interesseerde. Dadelijk stelde ik mij met hem in verbinding met de vraag of hij soms ook de graf-schriften had opgeteekend. Met de meeste welwillendheid stelde genoemde heer mij toen ter hand, wat hij in allerijl destijds had afgeschreven. Veel kon hij helaas niet geven. Het waren alleen negen grafschriften in het middengangpad, waarvan twee zoo fragmentarisch zijn, dat het geen nut zou hebben, ze hier af te drukken. De zeven andere, meer of min compleet, laat ik hierachter volgen. Wat tusschen haakjes staat, is uit andere bronnen aangevuld.

Tevens schonk de heer Van der Poest Clement aan het Rotterdamsche Archief den plattegrond van de oude kerk met de afbeeldingen van de wapens van 1659, van 1708 en 1741 en van de beide rouw- of wapenborden van 1741 en 1782, alle door hem, zooals hij zelf zegt, „in de vlucht nagetekend”. Het zij mij vergund hier een woord van hulde te brengen aan den heer Clement, of juister uitgedrukt aan den schooljongen Clement, die niet alleen op zoo jongen leeftijd het belang van dergelijke grafschriften en wapenafbeeldingen inzag, maar bovendien al zijn vrijen tijd gebruikte om nog vast te leggen, wat anders verloren zou gaan. Het zal, hoop ik, voor den oud-burgemeester een voldoening zijn, dat het resultaat van den arbeid uit zijn jonge jaren thans in dit Jaarboekje verwerkt en afgedrukt is.

Grafschriften op de zerken in het middengangpad in de kerk te Charlois vervaardigd den 23 Februari 1867 door den heer A. van der Poest Clement.

Hier leyt begraven
(Ba)steiaen Aertsen
(Sp)ruyt. Hij sterff
(op) den 15 January
(a)nno 1645 ende
(wa)s out 68 jaeren ¹⁾.

Hier leyt begraven
Leendaert Adriaen
Ockersz. van Saerloes
hij sterf int jaer ons
heeren 1585 den 26
dach Junyus.

Hier leyt begraven
Cornelia Cornelisse de Ma(n)
overleden den September 1790 ²⁾.
in den ouderdom van
73 jaren en maanden
en dagen
en deszelfs echtgenoot
Jacob Pieters Soeteman
overleden den October 1794 ³⁾.
in den ouderdom van
78 jaren maanden
en dagen.

Hier (leyt begraven)
Abraham (Heyndricx)
Verduyn
elfde
ende (sterff den)
27 September (16)60 ⁴⁾.

N.B. op dezen steen is het wapen, bestaande uit twee vischen, nog zichtbaar.

1) Getrouwd met Annetge Lenerts. Zie akte van 6 Juni 1629 in Inv. Charlois nr. 42. 2) Aangegeven 28 September 1790. 3) Aangegeven 17 October 1794. 4) Abraham Heyndricx Verduyn is overleden in het

Hier ligt begraven
Pietronella Barendregt
huisvrouw van den Wel
Edelen Gestrengen Heer
Hend. Jacob van Dortmont
overleden 8 December 181(0)
in den ouderdom van 34 jaren
vijf maanden en acht dagen

en hun edelens zoon
Cornelis Pieter
overleden den 14 November 18(05)
oud zes maanden en acht dagen.

Hier leydt begraven
Wouter Hendrik(s)
Verduin sterff den
Julius Anno 162(6)¹⁾.

Hier ligt begraven
de WelEdelGeboren Heer
Pieter Barendregt
Ambachtsheer van Charlois
geboren te Charlois den 13 November
(1780) overleden den 25 December 1(821)
in den ouderdom van 41 jaren ruim²⁾.

laatst van 1660. Lijst van 100e en 200e penning van 27 Dec. 1660. Inv., Charlois nr. 41. 1) Zie Verkoopconditiën van koren te velde, 29 Juli 1626. Inv. Charlois nr. 28. 2) Zie Rott. Cour. 27 Dec. 1821. De weduwe heet M. Oosthoek. Voor de geschiedenis der kerk zie men ook de reeks feulletons in De Nieuwe Kerkbode, 6 Juli—2 Nov. 1906, van de hand van ds. J. F. de Klerk, onder den titel: Een stukje Oud-Charloissche kerkgeschiedenis.

15. OVERBLIJFSELEN VAN HET OERBOSCH BIJ DEN KRALINGSCHÉPLAS
FOTO GEMEENTEWERKEN